Baština Akademije nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine

Doprinos akademika Mirka Pejanovića razvoju politologije (povodom 80. godišnjice života i 40 godina naučnoistraživačkog rada): Jubilej

Cvitković, Ivan

2025

Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine

https://bastina.anubih.ba/handle/123456789/849

Preuzeto s Baštine Akademije nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine

https://bastina.anubih.ba/

DOI: 10.5644/PI2025.221.28

NAUČNO-PEDAGOŠKI DOPRINOS AKADEMIKA MIRKA PEJANOVIĆA IZVOĐENJU POLITOLOŠKOG ISTRAŽIVANJA KROZ MENTORSTVO U IZRADI DVANAEST DOKTORSKIH DISERTACIJA

Hoda Dedić
dr. sc., ambasadorica
Ambasada Bosne i Hercegovine u Kraljevini Norveškoj
hodadedic@yahoo.com

Apstrakt: Naučni opus akademika Mirka Pejanovića oblikovan je kroz višedecenijski angažman na Univerzitetu u Sarajevu i mentorstvo u izradi doktorskih disertacija koje su tematski usmjerene na kompleksne procese tranzicije, evropskih integracija i demokratskog razvoja Bosne i Hercegovine i država regije. Kroz mentorstvo u izradi 12 doktorskih disertacija, akademik Mirko Pejanović je dao značajan doprinos razvoju društvenih nauka, naročito u oblastima političke teorije, evropskih integracija, javnih politika i institucionalne transformacije postratnih društava.
Doktorske disertacije izrađene pod mentorstvom akademika Mirka Pejanovića obuhvataju ključne procese izgradnje i modernizacije državne uprave i javnog sektora u državama Zapadnog Balkana, s posebnim naglaskom na razvoj pluralnog stranačkog sistema i njegov uticaj na konsolidaciju parlamentarnih demokratija. Posebno se izdvajaju rezultati istraživanja fokusiranih na političke i institucionalne pretpostavke integracije države Bosne i Hercegovine u Evropsku uniju i regionalizaciju država Zapadnog Balkana u procesu evropskih integracija. Doktorske disertacije pod mentorstvom akademika Pejanovića odlikuje primjena savremenih teorijsko-metodoloških pristupa i oslanjanje na empirijska istraživanja, čime se postiže visok nivo akademske relevantnosti i originalnosti.

Akademik Mirko Pejanović dao je nemjerljiv doprinos razvoju visokog obrazovanja u Bosni i Hercegovini, kao i afirmaciji evropskih vrijednosti, demokratskih principa i vladavine prava. Ovaj rad ima za cilj da sistematizuje

naučni doprinos akademika Pejanovića kroz prizmu nastavno-pedagoškog i mentorskog rada, te da prikaže sinergiju između njegovog istraživačkog opusa i konkretnih rezultata koje su njegovi doktoranti ostvarili u akademskoj i društvenoj zajednici. Analizom tematskih okvira disertacija koje je mentorisao, rad daje uvid u dominantne pravce naučnog promišljanja savremenih društvenih izazova u Bosni i Hercegovini i državama regije.

Ključne riječi: akademik Mirko Pejanović, mentorstvo, doktorske disertacije, politička teorija, evropske integracije, institucionalna transformacija postratnih društava

Uvod

Obilježavanje jubileja akademika Mirka Pejanovića, osamdeset godina života i četrdeset godina naučnog i pedagoškog rada, predstavlja izuzetnu priliku da se sagleda njegov cjelokupan doprinos razvoju društvenih nauka i visokog obrazovanja u Bosni i Hercegovini. Radi se o profesoru i akademiku čije je ime neraskidivo povezano s Univerzitetom u Sarajevu i razvojem političkih nauka u Bosni i Hercegovini, ali i o javnom intelektualcu čija je djelatnost nadilazila granice akademske zajednice i ostavljala trag u društvenom i političkom životu Bosne i Hercegovine. Njegov rad može se posmatrati kroz tri međusobno povezana područja. Kao naučnik, akademik Pejanović je dao vrijedan doprinos teorijskom promišljanju državnosti Bosne i Hercegovine, procesima tranzicije, razvoju parlamentarizma i evropskih integracija. Njegove knjige, studije i članci danas se smatraju temeljnom literaturom u oblasti političkih nauka i nezaobilaznom referencom za istraživače i studente. Kao intelektualac, bio je jedan od rijetkih univerzitetskih profesora koji su aktivno učestvovali u političkom životu države Bosne i Hercegovine, promovišući vrijednosti mira, dijaloga, demokratije i evropskog puta Bosne i Hercegovine.

Kao pedagog i mentor, oblikovao je generacije studenata i istraživača, od kojih su mnogi danas afirmisani univerzitetski profesori, istraživači, diplomate, afirmisani djelatnici u domaćim i međunarodnim institucijama. Poseban segment njegovog pedagoškog djelovanja je mentorstvo na doktorskim disertacijama. Tokom svoje akademske karijere bio je mentor na ukupno dvanaest doktorata. Tematski, disertacije obrađuju ključne aspekte savremenog bosanskohercegovačkog društva, izgradnju i modernizaciju državne uprave i javnog sektora, razvoj parlamentarizma i stranačkog sistema, ulogu političkih stranaka u donošenju odluka, afirmaciju civilnog društva, lokalnu demokratiju i proces evropskih integracija. Iako raznovrsne u pristupu i metodologiji, sve disertacije povezuje zajednički okvir: analiza složenih procesa tranzicije i demokratizacije u Bosni i Hercegovini, uz naglašenu evropsku dimenziju kao odrednicu društvenog razvoja. Na taj način, doktorske disertacije predstavljaju

važan izvor preporuka za unapređenje institucija i javnih politika. Poseban osvrt u ovom radu posvećen je disertacijama u oblasti evropskih integracija, jer ovi radovi, iako različiti po tematskom fokusu, zajedno oslikavaju cjelovitu sliku evropskih integracija Bosne i Hercegovine.

Ovaj rad ima za cilj da sistematizuje naučno-pedagoški doprinos akademika Mirka Pejanovića kroz prizmu njegovog mentorskog rada, da predstavi tematske i metodološke okvire doktorskih disertacija nastalih pod njegovim mentorstvom, te da pruži sintezu rezultata provedenih istraživanja. Na ovaj način nastoji se dati koherentan prikaz naučnog i pedagoškog naslijeđa akademika Mirka Pejanovića, ali i prikazati širi društveni značaj koji proizilazi iz rada njegovih doktoranata.

Naučno-pedagoški okvir mentorstva akademika Pejanovića

Mentorski rad akademika Mirka Pejanovića predstavlja jedno od njegovih najznačajnijih dostignuća i nezaobilaznu dimenziju njegovog cjelokupnog naučnog i pedagoškog opusa. Kroz višedecenijski rad na Univerzitetu u Sarajevu, a posebno na Fakultetu političkih nauka, akademik Pejanović je uspio oblikovati generaciju istraživača koji su svojim doktorskim disertacijama dali originalne i empirijski utemeljene odgovore na ključna pitanja tranzicije, demokratizacije i evropskih integracija Bosne i Hercegovine. Njegovo mentorstvo karakterišu tri temeljna principa: teorijska utemeljenost, metodološka dosljednost i društvena relevantnost.

Akademik Pejanović insistirao je na tome da doktorske disertacije ne smiju biti samo deskriptivni pregledi literature već da moraju biti jasno pozicionirane unutar relevantnih teorijskih okvira. To znači da su njegove doktorante uvijek pratila pitanja o tome koja teorija objašnjava istraživani fenomen, na koji način ona može biti prilagođena specifičnom kontekstu Bosne i Hercegovine te kakav doprinos istraživanje može dati razvoju same teorije. Disertacije nastale pod mentorstvom akademika Mirka Pejanovića nisu bile puka primjena teorijskih modela, nego njihova prilagodba i dalja nadogradnja u specifičnim uslovima postkonfliktnog društva. Primjena teorija demokratizacije, institucionalizma, teorije evropskih integracija i postkonfliktne rekonstrukcije bile su sastavni dio istraživanja, a doktoranti su bili podstaknuti da teorijske koncepte povezuju s empirijskim nalazima.

Drugi temelj pedagoškog pristupa akademika Pejanovića je metodološka dosljednost. On je smatrao da doktorat mora biti naučno utemeljen istraživački rad koji jasno pokazuje metodološki put do izvođenja zaključnih razmatranja. Zbog toga je insistirao na kombinovanoj upotrebi kvalitativnih i kvantitativnih metoda. Analiza dokumenata, zakonskih i ustavnih akata, javnih politika i programskih dokumenata političkih stranaka činila je polazište mnogih disertacija. Akademik Pejanović je podsticao doktorante da idu i dalje – da provode anketna istraživanja, intervjue s ključnim akterima, fokusne grupe i da koriste studije slučaja. Na taj način, disertacije su dobijale empirijsku težinu i naučnu vjerodostojnost. Takav

zahtjev pokazuje njegovu dosljednost u primjeni naučnih standarda i želju da doktorati budu ne samo teorijski nego i praktično korisni.

Treći, i možda najvažniji princip, jest društvena relevantnost istraživanja. Akademik Pejanović nije shvatao nauku kao izolovan proces unutar akademske zajednice. Za njega, naučni rad je uvijek imao i javnu dimenziju. To se ogleda i u temama koje su njegovi doktoranti obrađivali: evropske integracije, reforma javne uprave, razvoj parlamentarizma, stranačkog sistema, civilnog društva i lokalne demokratije. Sve su to pitanja koja imaju direktan uticaj na kvalitetu života građana i na budućnost zemlje. Disertacije njegovih doktoranata redovno su sadržavale preporuke za unapređenje institucija, zakona i javnih politika.

Mentorski rad akademika Pejanovića treba posmatrati i u širem kontekstu razvoja Univerziteta u Sarajevu i političkih nauka kao discipline. On je bio jedan od profesora koji su aktivno učestvovali u institucionalnom jačanju Fakulteta političkih nauka u Sarajevu, njegovom međunarodnom umrežavanju i afirmaciji. Kroz mentorstvo nad dvanaest doktorata, on je osigurao kontinuitet razvoja istraživačkog kadra, čime je dao nemjerljiv doprinos jačanju akademske zajednice. Time je stvorena nova generacija istraživača sposobnih da odgovore na izazove vremena i da ne budu pasivni posmatrači, već aktivni akteri društvenih promjena.

Mentorski rad akademika Mirka Pejanovića teško je razdvojiti od njegovog vlastitog naučnog opusa. Njegove knjige o državnosti Bosne i Hercegovine, parlamentarizmu i evropskim integracijama bile su osnova na kojoj su se gradila istraživanja njegovih doktoranata. S druge strane, istraživanja doktoranata često su obogaćivala i njegov vlastiti naučni rad. Na taj način stvorena je sinergija između njegovog istraživačkog i pedagoškog djelovanja. Rezultat te sinergije ogleda se u razvoju specifične akademske tradicije koja spaja nauku i praksu, teoriju i empiriju, akademiju i društvo.

Pedagoški okvir koji je akademik Pejanović postavio ima zapravo trajnu vrijednost. Radovi njegovih doktoranata koriste se u nastavnim programima, citiraju u akademskim istraživanjima i služe kao polazište za kreiranje javnih politika. Mnoge disertacije su nakon odbrane objavljene u obliku knjiga i udžbenika, čime su našle širu primjenu u obrazovanju i postale vrijedan izvor znanja za studente i širu stručnu javnost.

U tom smislu, naučno-pedagoški okvir mentorstva akademika Mirka Pejanovića može se posmatrati kao spoj teorijske dosljednosti, metodološke preciznosti i društvene angažiranosti. Njegov pristup pokazuje da mentor nije samo vodič kroz proces pisanja disertacije. On je aktivno oblikovao naučne i profesionalne ličnosti doktoranta. Rezultati tog pristupa vidljivi su u kvalitetu disertacija koje su nastale pod njegovim mentorstvom, ali i u doprinosu koji istraživači danas daju akademskoj i društvenoj zajednici.

Analiza dvanaest doktorskih disertacija nastalih pod mentorstvom akademika Mirka Pejanovića omogućava da se uoče tematske cjeline koje prate osnovne pravce njegovog naučnog i pedagoškog djelovanja. Iako svaka disertacija nosi individualni osvrt istraživača, zajednički nazivnik svih radova jeste njihova usmjerenost na ključne procese tranzicije, demokratizacije i evropskih integracija u Bosni i Hercegovini i državama Zapadnog Balkana. Radi preglednosti i analitičke dosljednosti, radovi će biti prikazani u nekoliko cjelina: prva obuhvata istraživanja iz oblasti evropskih integracija i reforme javne uprave, druga se odnosi na parlamentarizam, demokratizaciju i stranački sistem, dok treća grupiše radove o civilnom društvu, lokalnoj demokratiji i pitanjima političkog identiteta. Unutar svake od ovih cjelina biće predstavljene osnovne tematske odrednice disertacija, teorijski i metodološki okvir, glavni nalazi i doprinosi, ali i naznačene sličnosti i razlike u pristupima doktoranata.

Na ovaj način moguće je sagledati i pojedinačne rezultate istraživanja, ali i zajednički doprinos jedne generacije naučnika oblikovane u okviru pedagoškog rada akademika Pejanovića. Naučni doprinos ovih disertacija leži u povezivanju teorijskih modela evropskih integracija s empirijskim istraživanjima domaćih institucija i politika.

Disertacije u oblasti evropskih integracija i javne uprave

U svojoj disertaciji pod nazivom *Regionalizacija država Zapadnog Balkana u procesu integracije u Evropsku uniju*, dr. sc. Elmir Sadiković razmatra političke i institucionalne pretpostavke integracije Bosne i Hercegovine u EU. Njegovo istraživanje zasniva se na institucionalizmu i neofunkcionalizmu, a metodološki okvir obuhvata analizu pravnih dokumenata, statističkih izvještaja i empirijsko istraživanje reforme javnog sektora. Nalazi pokazuju da su ključne prepreke integracijama slabi administrativni kapaciteti, fragmentiran politički sistem i nedostatak političkog konsenzusa. Naučni doprinos rada ogleda se u preciznoj dijagnozi institucionalnih slabosti i preporukama za harmonizaciju pravnog sistema i jačanje upravnih kapaciteta.

Doktorska disertacija dr. sc. Elmira Sadikovića predstavlja cjelovito politološko istraživanje fenomena regionalizacije i oblikovanja institucionalne osnove politike regionalnog razvoja u zemljama Zapadnog Balkana tokom historijskog procesa njihove integracije u Evropsku uniju u prvim decenijama XXI stoljeća. Dr. sc. Elmir Sadiković je utemeljio naučno relevantan teorijsko-metodološki okvir u pristupu teorijskoj elaboraciji teme doktorske disertacije. Uz teorijsko utemeljenje predmeta istraživanja, dr. sc. Elmir Sadiković je izveo empirijsko istraživanje anketiranjem 506 ispitanika, što je omogućilo da potvrdi postavljenu generalnu i razrađujuće hipoteze. Teorijsko utemeljenje regionalizacije zemalja članica Evropske unije i njihove politike regionalnog razvoja u kontekstu cjeline politike regionalnog

razvoja, kao jedne od zajedničkih politika u institucijama Evropske unije, dovelo je do naučno koherentnih teorijskih sinteza o genezi i dometima regionalizacije i njene institucionalizacije unutar Evropske unije.

Doktorska disertacija dr. sc. Hode Dedić pod nazivom *Pretpostavke i dosezi integracije Bosne i Hercegovine u Evropsku uniju* fokusirana je na parlamentarni sistem i vladavinu prava u procesu evropskih integracija Bosne i Hercegovine. Njena disertacija oslanja se na teorije demokratizacije i konsolidacije parlamentarnih sistema. U svojoj doktorskoj disertaciji dr. sc. Hoda Dedić istražuje cjelinu politike evropskih integracija u kontekstu proširenja Evropske unije i na tom osnovu pretpostavke zasnivanja i odvijanja procesa integracije Bosne i Hercegovine u Evropsku uniju.

Integracija država u stabilnu ekonomsku i geopolitičku cjelinu postaje sastavni dio procesa globalizacije u savremenom svijetu koji nadilaze izazove razvoja nacionalnih država. Kontinuirani integracijski procesi učinili su Evropu kontinentom mira, demokratije i prosperiteta. U vremenu od preko šest decenija svog postojanja, Evropska unija se pokazala kao alternativa historijskim tvorevinama – nacionalnim državama, postajući konkurentna zajednica država na globalnoj ravni. Motivi za integraciju u Evropsku uniju su u proteklih šest decenija bili dominantno političke naravi jer je članstvo u Evropskoj uniji svakoj državi pojedinačno omogućilo stabilan politički razvoj i ekonomski napredak. Već od samog osnivanja evropskih zajednica po završetku Drugog svjetskog rata, države Beneluksa su, zbog svoje specifične geopolitičke pozicije, nastojale osigurati sigurnost i političku stabilnost unutar jedne šire zajednice evropskih država.

Predmet naučnog istraživanja doktorske disertacije iznimno je značajan u savremenim geopolitičkim i ekonomskim okolnostima u kojima se nalazi Evropska unija, a posebno Bosna i Hercegovina i države Zapadnog Balkana. Bosna i Hercegovina se, u odnosu na države regije, nalazi u specifičnom tranzicijskom procesu. Proces postsocijalističke tranzicije Bosne i Hercegovine, koji se odvija paralelno s njenim situiranjem u institucije EU, određen je i angažmanom međunarodne zajednice na temelju ovlaštenja koja proističu iz Dejtonskog mirovnog sporazuma. Za Bosnu i Hercegovinu je proces integracije u EU značajan iz više aspekata. Radi se o tome da proces integracije u EU, uslijed složene političke konstitucije Bosne i Hercegovine kao multietničke, ali istovremeno i policentrične, u znatnoj mjeri etnički podijeljene države i društva, bitno uslovljava njen stabilan politički, ekonomski i društveni razvitak. Odvijanjem procesa integracije BiH u Evropsku uniju generira se provedba funkcionalnih društvenih reformi i doprinosi prevazilaženju etničke kolektivističke osnove u političkom i socijalnom razvitku države BiH i bh. društva. Uz analizu historijsko-kulturoloških i političkih pretpostavki integracije Bosne i Hercegovine u Evropsku uniju, dr. sc. Hoda Dedić je kroz komparativnu analizu efekata članstva u EU država centralne i jugoistočne Evrope ponudila znanstvene zaključke koji ovom radu daju karakter originalnog istraživanja.

Dr. sc. Adis Arapović u svom radu pod nazivom *Ideološki identiteti političkih stranaka i parlamentarna demokratija u Bosni i Hercegovini* istražuje kapacitete javne uprave u procesu evropskih integracija. Njegova disertacija polazi od koncepta dobre uprave, dok metodologija uključuje anketna istraživanja u javnim institucijama i analizu reformskih strategija. Nalazi istraživanja pokazuju da su administrativni kapaciteti nedovoljni, a da reforme često ostaju formalne i spore. Naučni doprinos rada ogleda se u empirijskom prikazu slabosti javne uprave i prijedlozima za profesionalizaciju kadrova i jačanje efikasnosti administracije. Uz teorijsko utemeljenje predmeta istraživanja dr. sc. Arapović je izveo dvostruko empirijsko istraživanje anketiranjem 16 parlamentarnih političkih stranaka te ispitivanjem javnog mnijenja na uzorku od 850 ispitanika u cijeloj Bosni i Hercegovini. Rezultati istraživanja predstavljaju relevantnu naučnu spoznaju društveno-historijskog procesa uspostavljanja pluralnog stranačkog sistema i njegove uloge u konsolidaciji parlamentarne demokratije u Bosni i Hercegovini krajem XX vijeka i prvim decenijama XXI vijeka.

Doktorska disertacija dr. sc. Muhameda Mujakića pod nazivom *Politička i pravna osnova razvoja institucija Bosne i Hercegovine od 1996. do 2016. godine* predstavlja cjelovito teorijsko i empirijsko istraživanje uspostavljanja, nastanka, rada i razvoja institucija Bosne i Hercegovine, kao i potrebe njihove rekonstrukcije i dodatne institucionalizacije u procesu integracije Bosne i Hercegovine u euroatlantske institucije. Dr. sc. Muhamed Mujakić istražuje transformaciju javnih politika u postratnim društvima, s posebnim fokusom na Bosnu i Hercegovinu. Teorijski okvir rada polazi od koncepta postkonfliktne rekonstrukcije, a metodološki pristup uključuje studije slučaja i analizu politika međunarodnih organizacija. Nalazi ističu da je međunarodna zajednica imala presudnu ulogu u ranoj fazi reformi, ali da dugoročna održivost zavisi od domaće političke volje. Naučni doprinos ogleda se u analizi uloge međunarodne zajednice u postratnoj transformaciji i oblikovanju javnih politika.

Doktorska disertacija koji je napisala dr. sc. Ana-Mari Bošnjak pod nazivom *Europeizacija lokalne samouprave u tranzicijskim zemljama* analizira obilježja evropeizacije lokalne samouprave te ispituje stavove bosanskohercegovačkih načelnika/gradonačelnika izvan površine formalnog procesa. Istraživanje je provedeno na 63 načelnika/gradonačelnika i otkrilo je da se EU posmatra kao prilika za povećanje ekonomskog i socijalnog prosperiteta, što se etabliralo kao najznačajnija funkcija lokalne samouprave. Teorijski okvir čine teorije evropske konvergencije, dok metodološki pristup uključuje uporednu analizu zakonodavstva, institucionalnih reformi i javnih politika. Nalazi pokazuju da institucionalni kapaciteti i politički konsenzus određuju brzinu integracija.

Disertacije u oblasti parlamentarizma, demokratizacije i stranačkog sistema

Ova tematska cjelina pokazuje kako funkcionisanje zakonodavne vlasti i struktura političkih stranaka presudno utiču na konsolidaciju demokratskog poretka. Disertacije obuhvaćene u ovom dijelu fokusirane su na pluralizam, mehanizme donošenja odluka i specifičnosti bosanskohercegovačkog političkog sistema, čime se osvjetljavaju institucionalne i političke prepreke evropskim integracijama. Poseban značaj ovih istraživanja ogleda se u tome što povezuju teorijske modele demokratizacije s empirijskim analizama stranačkog života i rada parlamenata u BiH, nudeći originalne uvide u ograničenja, ali i potencijale političkog sistema države Bosne i Hercegovine.

Dr. sc. Dragan Bašić u disertaciji pod nazivom *Transformacija državne uprave i javnog sektora u zemljama Zapadnog Balkana* istražuje razvoj pluralnog stranačkog sistema u Bosni i Hercegovini nakon 1990-ih godina. Teorijski okvir zasniva se na teorijama pluralizma i konsolidacije demokratije, dok metodologija obuhvata analizu izbornih rezultata, stranačkih programa i zakonskih akata. Nalazi pokazuju da dominacija etničkih stranaka i fragmentacija sistema otežavaju proces konsolidacije demokratije. Naučni doprinos rada ogleda se u empirijskom prikazu slabosti pluralnog sistema i preporukama za njegovo unapređenje.

Dr. sc. Saša Leskovac svoju disertaciju pod nazivom *Politika reforme javne uprave u zemljama u tranziciji sa posebnim osvrtom na Bosnu i Hercegovinu* posvećuje ulozi političkih stranaka u procesima donošenja odluka. Teorijski okvir rada čini koncept stranačke demokratije, dok metodologija uključuje intervjue s političarima, analizu zakona i studije slučaja. Nalazi pokazuju da političke stranke imaju presudan uticaj na funkcionisanje institucija, često stavljajući partijske interese ispred javnih. Naučni doprinos rada nalazi se u empirijskom uvidu u ulogu stranaka u procesu odlučivanja i njihovom uticaju na javne politike. Disertacija predstavlja značajan doprinos bosanskohercegovačkoj politološkoj, a zbog nužno interdisciplinarnog karaktera u izvjesnoj mjeri i upravnoj naučnoj misli.

Disertacije u oblasti civilnog društva, lokalne uprave i identiteta

Ovu grupu čine disertacije koje se bave pitanjima civilnog društva, lokalne uprave i političkog identiteta. Iako tematski raznovrsne, disertacije povezuje zajedničko polazište da demokratizacija nije moguća isključivo kroz institucionalne reforme na državnom nivou, nego zahtijeva angažman građana, razvoj participativnih mehanizama i usklađivanje identitetskih dinamika. Radovi u ovoj cjelini analiziraju ulogu nevladinih organizacija, razvoj građanskog identiteta, odnos etničkog i građanskog u evropskom kontekstu te značaj lokalnih zajednica za demokratizaciju. Njihov doprinos ogleda se u ukazivanju na šire društvene procese koji oblikuju demokratski razvoj, a koje je akademik Pejanović kroz svoje mentorstvo

prepoznavao kao jednako važne za razumijevanje i unapređenje političkog sistema u Bosni i Hercegovini.

Dr. sc. Resul Bašić u svojoj doktorskoj disertaciji pod nazivom *Političko-pravni položaj i organizacija lokalne samouprave u gradu Sarajevu od 1878. do 2003. godine* na temelju izvedenog istraživanja dolazi do zaključka da sadašnji model reducirane organizacije Grada Sarajeva kojim je Grad prostorno sveden na četiri centralne opštine nije održiv jer predstavlja ograničenje njegovom daljem demokratskom razvoju, pa je zato nužna reforma modela organizacije Grada Sarajeva kao autonomne jedinice lokalne samouprave. Doktorska disertacija predstavlja naučni doprinos zasnivanju teorijske osnove i institucionalnih rješenja u organizaciji i razvoju lokalne samouprave u Gradu Sarajevu krajem XX i početkom XXI stoljeća.

Doktorska disertacija dr. sc. Vanje Kenjić pod naslovom *Strukturalne promjene u razvoju visokog obrazovanja u procesu integrisanja Bosne i Hercegovine u Europsku uniju* predstavlja cjelovito istraživanje pozicije i uloge visokog obrazovanja u procesu integracije Bosne i Hercegovine u EU. Prvi segment istraživanja odnosi se na oblikovanje politika visokog obrazovanja u programima vladajućih parlamentarnih stranaka tokom procesa postsocijalističke tranzicije bosanskohercegovačkog društva. Drugi bitan segment izvedenog istraživanja fokusira se na uvođenje Bolonjskog modela studija na visokoškolskim ustanovama u BiH. Treći segment istraživanja izveden je primjenom metode slučaja kojom je obuhvaćen Univerzitet u Sarajevu. Kao glavni cilj istraživanja dr. sc. Vanja Kenjić je postavila teorijsko zasnivanje modela visokog obrazovanja u uslovima uspostavljanja Bolonjskog procesa u Bosni i Hercegovini i uključivanja visokog obrazovanja u jedinstveni evropski prostor visokog obrazovanja kao bitne pretpostavke integracije države Bosne i Hercegovine u EU.

Dr. sc. Sabina Žunić u svojoj doktorskoj disertaciji pod naslovom *Evropska politika razvoja lokalne samouprave u tranziciji s posebnim osvrtom na Bosnu i Hercegovinu* analizira građanski identitet i političku kulturu u Bosni i Hercegovini. Teorijski okvir polazi od koncepta građanskog identiteta i političke kulture, dok metodološki pristup obuhvata anketna istraživanja i fokus grupe. Nalazi pokazuju da etničke podjele i dalje dominiraju, ali da postoje potencijali za razvoj građanskog identiteta. Konstantna potreba za "branjenjem" entitetskih nadležnosti dovela je do toga da čak i Vijeće Evrope, koje je trebalo osigurati da se principi evropske Povelje normativno reguliraju na nivou države u BiH, kao što su se primijenili i u svim drugim evropskim zemljama, popusti pred političkim zahtjevima entiteta. Disertacija predstavlja sveobuhvatno i dubinsko teorijsko istraživanje vodećih evropskih i anglo-saksonskih naučnika, koji su teorijskim konceptima obilježili, unaprijedili, a neki čak i definisali liberalno-demokratske teorijske postavke, koje su u direktnoj korelaciji sa sistemom lokalne samouprave. Naučni doprinos rada ogleda se i u analizi političke kulture i njenog značaja za evropske integracije.

U svojoj doktorskoj disertaciji pod nazivom *Izvršna vlast u sistemu lokalne samouprave Bosne i Hercegovine tijekom postsocijalističke tranzicije* dr. sc. Željko Josić iznio je rezultate politološkog istraživanja o odvijanju društvenog procesa oblikovanja i funkcioniranja izvršne vlasti u sistemu lokalne samouprave u Bosni i Hercegovini tokom razdoblja postsocijalističke tranzicije, od uvođenja političkog pluralizma 1990. godine do implementacije rezultata lokalnih izbora održanih 2012. godine. Lokalna samouprava i njene institucije imaju važnu ulogu u razvoju demokratskog društva. Poseban segment u izvedenom istraživanju obuhvata odnose neposredno izabranog opštinskog načelnika kao nosioca lokalne izvršne vlasti i predstavničkog tijela građana. Naučni doprinos disertacije ogleda se u novim politološkim spoznajama u polju teorijskog zasnivanja i institucionalnog oblikovanja sistema lokalne samouprave u Bosni i Hercegovini u razdoblju postsocijalističke tranzicije.

Dr. sc. Faik Špago svoju disertaciju pod nazivom *Konflikti lokalnih i državnih interesa – studija slučaja: planiranje i izgradnja hidroelektrana u gornjem toku rijeke Neretve od 1945. do 2005. godine* posvećuje lokalnoj demokratiji i tranziciji Bosne i Hercegovine. Teorijski okvir rada obuhvata koncepte lokalne samouprave i participativne demokratije, dok metodološki pristup uključuje studije slučaja opština i analizu zakonskih rješenja. Nalazi pokazuju da lokalne zajednice predstavljaju važan potencijal za demokratizaciju, ali da su ograničene političkom centralizacijom i slabom fiskalnom autonomijom. Naučni doprinos rada ogleda se u analizi lokalnih politika i potencijala opština kao generatora demokratizacije i približavanja evropskim standardima.

Zaključna razmatranja

Analiza dvanaest doktorskih disertacija koje su nastale pod mentorstvom akademika Mirka Pejanovića pokazuje da se radi o pedagoškom naslijeđu koje prevazilazi individualne naučne radove. Disertacije nastale pod mentorstvom akademika Pejanovića predstavljaju relevantan izvor znanja i preporuka za razvoj državne uprave, javnog sektora, parlamentarizma, demokratizacije, civilnog društva i procesa evropskih integracija. Kada se posmatraju u cjelini, moguće je uočiti tri tematske grupe koje odgovaraju i osnovnim poljima interesovanja akademika Pejanovića. Prva grupa obuhvata istraživanja o evropskim integracijama i javnoj upravi. Druga se odnosi na parlamentarizam, demokratizaciju i stranački sistem. Treća se bavi pitanjima civilnog društva, lokalne uprave i identiteta. Svaka od ovih grupa ima svoje specifičnosti, ali ujedinjene u širem okviru one pokazuju kako se kompleksna pitanja tranzicije i integracija mogu obraditi na naučno utemeljen, metodološki dosljedan i društveno relevantan način.

Prva grupa disertacija, posvećena evropskim integracijama i javnoj upravi, posebno je značajna jer se radi o temama koje određuju budućnost Bosne i Hercegovine. Radovi pokazuju da je proces integracija neraskidivo povezan s reformom javne

uprave, harmonizacijom zakonodavstva, regionalnom saradnjom i postkonfliktnom transformacijom javnih politika. Njihovi nalazi konvergiraju u jednoj tački: bez funkcionalnih institucija, efikasne administracije i stabilnog političkog sistema Bosna i Hercegovina ne može napredovati prema Evropskoj uniji. Naučni doprinos ovih radova ogleda se u preciznim analizama institucionalnih slabosti i prijedlozima kako ih prevazići, dok pedagoški doprinos akademika Pejanovića vidimo u tome što je svoje doktorante usmjeravao na teme od najveće društvene važnosti i podsticao ih da povezuju teorijska znanja s empirijskim istraživanjima.

Druga grupa disertacija posvećena razvoju parlamentarizma, demokratizacije i stranačkog sistema ukazuje na to da demokratizacija Bosne i Hercegovine nije moguća bez transformacije parlamentarizma i stranačkog sistema. Njihovi radovi pokazuju da pluralizam, iako formalno uspostavljen, u praksi funkcioniše kroz dominaciju etničkih stranaka, fragmentaciju i stalne političke blokade. Leskovac je dodatno pokazao da političke stranke često stavljaju partijske ispred javnih interesa, čime se kompromituje sama svrha demokratskog odlučivanja. Naučni doprinos ovih radova nalazi se u tome što su pokazali kako institucionalni dizajn i praksa političkih stranaka direktno određuju kvalitet demokratije, a pedagoški doprinos akademika Pejanovića u tome što je doktorante usmjerio da istraže temeljne slabosti bosanskohercegovačkog političkog sistema.

Treća grupa disertacija, posvećena civilnom društvu, lokalnoj demokratiji i identitetu, naglašava da se demokratizacija ne može svesti samo na reformu institucija već zahtijeva aktivno učešće građana i razvoj participativnih mehanizama. Ovi radovi pokazuju da civilno društvo može igrati važnu korektivnu ulogu, da građanski identitet ima potencijal za razvoj, da evropske integracije mogu poslužiti kao most između etničkih i građanskih identiteta te da lokalne zajednice mogu biti generator demokratizacije. Ovi nalazi su dragocjeni jer pokazuju da demokratija nije samo pitanje institucija već i društvene kulture, angažmana i identiteta. Pedagoški doprinos akademika Pejanovića ogleda se u tome što je svojim doktorantima otvorio prostor da istraže teme koje nadilaze usko institucionalne okvire i povežu ih sa širim društvenim procesima.

Akademik Pejanović je uspio usmjeriti svoje doktorante da istražuju ključne teme koje određuju budućnost zemlje, ali i doprinijeti oblikovanju njihovih radova tako da oni danas imaju vrijednost akademskog, stručnog i društvenog resursa za razumijevanje i unapređenje evropskog puta Bosne i Hercegovine.

Kada se sagleda ukupni opus disertacija nastalih pod mentorstvom akademika Pejanovića, moguće je ustanoviti da se radi o naučnoj i pedagoškoj cjelini koja ima trajnu vrijednost. Njegovi doktoranti nisu samo stekli akademske titule već su njihovi radovi postali dio šireg znanja koje se koristi u istraživanjima, nastavnom procesu i kreiranju javnih politika. Akademik Pejanović je dao dvostruki doprinos – s jedne strane razvoju političkih nauka kao akademske discipline, a s druge strane jačanju demokratskog i evropskog puta Bosne i Hercegovine.

Širi društveni značaj pedagoškog naslijeđa ogleda se u tome što ono pokazuje da univerziteti nisu izolovane institucije, već aktivni akteri u društvenom razvoju. Disertacije doktoranata pod mentorstvom akademika Pejanovića pokazuju da akademska istraživanja mogu imati direktan uticaj na javne politike, da mogu ponuditi rješenja za institucionalne slabosti i da mogu doprinositi oblikovanju javnog diskursa.

Pedagoški model akademika Pejanovića zasniva se na tri principa: teorijskoj utemeljenosti, metodološkoj dosljednosti i društvenoj relevantnosti. Njegovi doktoranti su kroz svoje radove pokazali da su usvojili ovaj model i razvili ga u različitim pravcima. Oblikovana je akademska tradicija koja može poslužiti kao inspiracija budućim generacijama istraživača. Može se reći da naučno-pedagoški opus akademika Mirka Pejanovića predstavlja jedan od stubova razvoja političkih nauka u Bosni i Hercegovini. Njegova uloga mentora dvanaest doktorskih disertacija jasno pokazuje da univerziteti imaju veoma važnu ulogu u oblikovanju demokratske kulture, institucionalnih reformi i evropskog puta Bosne i Hercegovine. Njegov rad ostaje inspiracija za buduće generacije istraživača i podsjetnik da nauka i obrazovanje imaju ključnu ulogu u izgradnji stabilnog, demokratskog i evropskog društva.

Na kraju želim izraziti i ličnu zahvalnost profesoru, mentoru i učitelju, akademiku Mirku Pejanoviću. Njegova posvećenost nauci, pedagoškoj misiji i ljudskoj toplini ostavila je neizbrisiv trag u mom životu i radu. Akademik Pejanović nije bio samo mentor koji je prenosio znanje već i profesor koji je nesebično dijelio iskustvo i podsticao na smjelost u radu i istraživanju. Naučni i pedagoški rad akademika Pejanovića pokazuje da se akademska veličina ne mjeri samo napisanim knjigama i disertacijama već i ljudskošću kojom oblikuje generacije koje dolaze. Biti njegov doktorant i imati priliku učiti od akademika Pejanovića bila je privilegija i trajna inspiracija, a njegov naučni doprinos i humanost ostaće vodilja na mom profesionalnom i životnom putu.

Literatura

Knjige

Pejanović, Mirko (2005) *Politički razvoj Bosne i Hercegovine u postdejtonskom periodu*, Šahinpašić, Sarajevo.

Pejanović, Mirko (2012) *Ogledi o državnosti Bosne i Hercegovine i političkom razvoju BiH*, Šahinpašić, Sarajevo.

Pejanović, Mirko (2015) *Država Bosna i Hercegovina i demokratija*, University Press – Magistrat izdanja, Sarajevo.

Pejanović, Mirko (2021) *Državnost Bosne i Hercegovine u XX i XXI stoljeću: studije, članci, intervjui*, University Press, Sarajevo.

Pejanović, Mirko (2023) *Bosna i Hercegovina 30 godina od sticanja nezavisnosti (studije, članci, recenzije knjiga)*, UMHIS, Sarajevo.

Doktorske disertacije

Arapović, Adis (2018) *Ideološki identiteti političkih stranaka i parlamentarna demokratija u Bosni i Hercegovini*, FPN, Sarajevo.

Bašić, Dragan (2019) *Transformacija državne uprave i javnog sektora u zemljama zapadnog Balkana*, FPN, Sarajevo.

Bašić, Resul (2008) *Političko-pravni položaj i organizacija lokalne samouprave u gradu Sarajevu od 1878. do 2003. godine*, FPN, Sarajevo.

Bošnjak, Ana-Mari (2020) *Europeizacija lokalne samouprave u tranzicijskim zemljama*, FPN Sarajevo

Dedić, Hoda (2013) *Pretpostavke i dosezi integracije Bosne i Hercegovine u Evropsku uniju*, FPN, Sarajevo.

Josić, Željko (2017) *Izvršna vlast u sistemu lokalne samouprave Bosne i Hercegovine tijekom postsocijalističke tranzicije*, FPN, Sarajevo.

Kenjić, Vanja (2014) *Strukturne promjene u razvoju visokog obrazovanja u procesu integracije Bosne i Hercegovine u Evropsku uniju*, FPN, Sarajevo.

Leskovac, Saša (2008) *Politika reforme javne uprave u zemljama u tranziciji sa posebnim osvrtom na Bosnu i Hercegovinu*, FPN, Sarajevo.

Mujakić, Muhamed (2021) *Politička i pravna osnova razvoja institucija Bosne i Hercegovine od 1996. do 2016. godine*, FPN, Sarajevo.

Sadiković, Elmir (2013) *Regionalizacija država Zapadnog Balkana u procesu integracije u Evropsku uniju*, FPN Sarajevo

Špago, Faik (2008) *Konflikti lokalnih i državnih interesa – studija slučaja: planiranje i izgradnja hidroelektrana u gornjem toku rijeke Neretve od 1945. do 2005. godine*, FPN, Sarajevo.

Žunić, Sabina (2012) *Evropska politika razvoja lokalne samouprave u tranziciji s posebnim osvrtom na Bosnu i Hercegovinu*, FPN, Sarajevo.

SCIENTIFIC AND PEDAGOGICAL CONTRIBUTION OF ACADEMICIAN MIRKO PEJANOVIĆ TO THE CONDUCT OF POLITICAL SCIENCE RESEARCH THROUGH MENTORING IN THE PREPARATION OF TWELVE DOCTORAL DISSERTATIONS

Hoda Dedić
PhD, Ambassador
Embassy of Bosnia and Herzegovina in the Kingdom of Norway
hodadedic@yahoo.com

Abstract: The scientific work of academic Mirko Pejanović was shaped through decades of engagement at the University of Sarajevo and mentoring in the preparation of doctoral dissertations that are thematically focused on the complex processes of transition, European integration, and democratic development of Bosnia and Herzegovina and the countries of the region. Through mentoring in the preparation of 12 doctoral dissertations, Academician Mirko Pejanović has made a significant contribution to the development of social sciences, especially in the areas of political theory, European integration, public policies, and institutional transformation of post-war societies.

Doctoral dissertations written under the mentorship of academician Mirko Pejanović cover key processes of building and modernizing state administration and the public sector in the Western Balkan countries, with special emphasis on the development of a plural party system and its impact on the consolidation of parliamentary democracies. Of particular note are the results of research focused on the political and institutional assumptions of the integration of the state of Bosnia and Herzegovina into the European Union and the regionalization of the Western Balkan countries in the process of European integration. Doctoral dissertations under the mentorship of Academician Pejanović are characterized by the application of modern theoretical and methodological approaches and reliance on empirical research, thus achieving a high level of academic relevance and originality.

Academician Mirko Pejanović made an immeasurable contribution to the development of higher education in Bosnia and Herzegovina, as well as to the affirmation of European values, democratic principles, and the rule of law. This paper aims to systematize the scientific contribution of Academician Pejanović through the prism of teaching, pedagogical and mentoring work, and to present the synergy between his research work and the concrete results that his doctoral students

have achieved in the academic and social community. By analyzing the thematic frameworks of the dissertations he mentored, the paper provides insight into the dominant directions of scientific reflection on contemporary social challenges in Bosnia and Herzegovina and the countries of the region.

Keywords: academician Mirko Pejanović, mentoring, doctoral dissertations, political theory, European integration, institutional transformation of post-war societies

ANU BiH
АНУ БиХ